

Nyelvjárási szövegmutatvány Kaposkelecsényből

Kaposkelecsény (mai szlovák nevén: Kapušianské Kľačany) Ung megyében a Latorcától északra fekszik. Eredetileg három faluból állt: Kelecsény (1903-tól Magyarkelecsény, 1920–1938: Kelečín), Mocsár (1903-tól Magyararmocsár, 1920–1938: Močiar) és Nyarád (1904-től Ungnyarád, 1920–1938: Ňarád). A három községet 1943-ban egyesítették Nyarádkelecsény néven. Ma magyarul Kaposkelecsényként emlegetik.

A felvétel 2007. október 24-én készült. Adatközlőm Üveges János (1934, nyugdíjas vasutas) mocsári lakos volt.

(Beszéljen a régi dolgokról!)

Ez a Kaposkelecsény három kössígbül tevődik össze. Vam Mocsár, Nyarád és Kelecsény. Ezelőt régen, emlékszek rá, mer én harmincnégybe születtem, ugyi, akkor it csehek alat vótunk. Maj harmicnyódzba bejöttek a magyarok ide, mán Kárpátajját, ezeket Ungvárt, Natykapost¹ visszavették, akkor lettünk magyarok. Negyvennégy október, november huszonegyedikin bejöttek az oroszok, akkor lettünk oroszok, utánna lettünk cseszlovákok, mos megint vagyunk szlovákok. Útyhogy mán nekem ez, ez a, mostanáig, én mán vótam, ahogy mondom, cse, mer akkor Cseszlovákija vót, akkor vótam magyar, asztán vótam orosz, asztán vótam megin cseszlovák, mos mek szlovák. Útyhogy ötödik nemzetet szolgálom mint hazafi magyar littemre. Mint magyar, ugye, mer azér a magyarságunkot nem aggyuk fel, ameddik csak lehet, útyhogy a nevem átal is már nem lehet elárulni, hogy én szlovák vagyok. Nálunk nem vót magyar iskola. Maj ötvenbe nyilott meg, ezerkilencázötvenbe, mer negyvenígyig magyar iskola vót. De elvonút a második vilákháború, akkor is csak szlovákul tanútunk. Útyhogy én negyvenígyig jártam négy osztájt magyar iskolába, és négy osztájt megint szlovák iskolába. Hát, úk, ezek a tanítók sokszor gyakorolták lefordítani mind-egyiknek a nevit szlovákra, ijen, vótak itt Asztalosok, Üvegesek meg Pekárok meg ijen hasonló neüek, hoty hogy neveznék meg szlovákul Üvegest, hát mindik Szklenárnak irták, mer a Szklenár, az ugye Üveges.

(Pár szót Mocsárról is...)

Eltértünk ettül a Mocsártul. Ez a Mocsár körülbelül arrul kapta a nevit, hogy a három kösségbe ja legalacsonyap területen fekszik ez a mocsári rész. Itt, én emlékszek rá, abba jaz időbe, pláne jit, mer it minygyán itt erdő terül el a Latorca menten, az az fojik itt a Latorca leközzelebb. Erdők. Igen, a pruksi, natyszelmenci, dobóruszkaji² és a mocsári. It nem vót kerecsenyi erdő, mer most Kaposkelecsény, még kaposkelecsenyi erdő nem vót. A maji napig is a kataszteri bejeddzés Mocsár, mocsári kataszterbe van az egész kaposkelecsnyi határ.

¹ Velké Kapušany.

² Ptruksa ~ Szirénfalva, Ptruksa; Nagyszelmenc, Velké Slemence; Dobóruszka, Ruská.

(Voltak itt tavak?)

Hogyne. It vót öt tó, úty hitták, hogy itt a mocsári határrul beszélek, most errül a ódalrul. Mer az én apám gazdálkodó, s it vótak a főggyeji naggyábul. It vót Hosszu-tó, Zsombékos-tó, Fecske-tó, Barti-tó, Kertajjasi-tó és Disznó-tó. Ennyirül tudok én. Ez itt ez a legalacsonyab rísz vót, ezek majnem összekötöttek, csak egy ojan főthosszal, egy lápfőthosszal osztotta jel egymástul ezeket a tavakat. Ez mindig egész nyáron tele vót vatkacsával, hallal, akkor még a Latorca nem vót tőtis közzé szoritva, mer aszt a hatvanas évek elején csináták. A Latorcát tőtiszbe fokták azér, mer mindik kijáratt, és eszt az ódalt mindik tavasszal, mikor, ugyi, a Kárpátogbul is lejömlött a hó, jött, a Tisza megduzzatt. Ez a Latorca is megint onnat jön, Ukrajnába ered valahol, és ugyi, keresztülszelte itt a határunkot, hát mindig előntötte ja viz. Utyhogy elig nagy mezőgazdasági károkat okozott, és akkor it leszabájoszták, kijegyenesítették a Latorcát, és tőtis közzé fokták. Tehát azóta it már termikenyeb vót ez a rísz, ahol ezek a tók terülnek el, amit én ide lediktáltam. Ezek a tavak, na.

(Ezek a tavak ki vannak száradva?)

Hát ki, ki vannak száradva, mert ezek le lettek alapcsövezve is. Teccik érteni, mi jaz alapcsövezis? Csinátak, kivájtak ijen cserép, cserépcsöveket raktak le. Szlovákul úgy nevesztik, hogy renázsolás. De az alapcsövet is, és akkor mind belement ojan gyűjtőkanálizsba. Monygyuk, minden parcellának vót egy gyűjtőkanálissa, és ekkor ety főcsatornába eszt bevezették. Hát, Magyarba is csináltak ijesmit, én úgy gondolom. (...)

(A Ticcéről mit tud mondani?)

A Ticce? Az ety holtága, hát én nem tudom, hogy a Latorcának, vatypedig, az jön egísszen a Ticce onnat, ni ja Tisza alul, Tárkánytul³, és végződik valahol, valahol Zétenynél⁴ egísszen. Bekacsaringózza egész Bodrokkösz. Ticcének hívják. Hát, az nagyon hasznos vót, mer az tartalékolta mindig a vizet. A talajvizet az magába foglalta mindig, és hamaráp szikkattak a fődek, de viszont nyáron vót neki mindig egy bizonyos szint, és asz táplálta. Jó termő vidék vót a Ticce köze.

(A falu címerében teknősbéka van. Ették-e?)

Én erre nem emlíkszek, hogy az én koromba esztet itkezésre fokták vóna úgy, mint a halat vagy a csikot, mék csikot én is foktam, de hát teknőzbéka vót itt, mer hát a címert is, egyik ódalát képezi. No, útyhogy erről nem tudok mit mondani, mer én nem hallottam. (...)

(A házat körülkerítették-e élősövényel?)

Hát, valamikor hozattak a mi apájink, nagyapájink valahonnat, Krisztus koszorujának hitták. Ijen tövises vót az, és ha megnőtt, mer asz fának is megnőtt, azon vótak ojan gyümölcsök, mint valami déligyümölcs, hogy is hifták asztat, nem datoja, szentjánoskenyér, ahosz hasonló, de jaszt nem ette senki. Hát ém

³ Nagytárkány, Velké Trakany.

⁴ Zétény, Zatin.

magát aszt nem tudom, nem tudom ezeket, de tudom, hogy itt-ot még most is látni azokból a hozatottagból, mert ugyi akkor még nem keritetteg drótkerítéssel, vas-oszlopokkal, mer asz kőccsígés vót. Mos mán ojasmit nem használnak, mer annak kellet legalább ety fél miter, hotyha aszt lekerekítette, körülkerítette ja portáját vagy a kertyit, kellet legalább ety fél miter elhagyni, mer akkor aszt nem lehetet művelni. Tehát akkor ez má kijesett a kerbüil. Maga a söviny lehetett ojan harminc-ötven centi sziles. (...)

(Miből éltek itt az emberek?)

Hát, akkor monygyuk, ez a mi vidékünk ezír állattenyésztíssel is foglalkozik, mer it sok legelő van. A Latorca mentén az, ami nem vót bejerdősítve, az legelő vót. Utyhogy vót a lekközelebbi legelő, ami a faluhosz közel vót, hát a gazdáknak vót két, három, négy tehén, attul füg, hogy mijen gazda vót, kinek mennyi vót a szántófőggye. Azután hatyta a jószágot meg. Vót ojam, mondom, két, három, néty tehén is vót ety portán. Azok ide jártak a lekközelebbi legelőre, monygyuk, kihajtottak május elejin, és bekötöttek ijenkor mán, ijen Erzsébet-napkor vót a bekötís. Tizennyócadikán utyhogy bekötöttek, és a többi meg ojan kinálló vót májuzsba, asz csak ijenkor jöt haza, mikor mán derek vótak, hüvös éjszakák vótak, azokat nevesztík kinállónak. Ezeknek még a legelőn kívül a mi japájink még hatytak meg ijen kaszálórízeket, hogy ezek még a szénát kéccer is mek tutták kaszálni évente. Ezzel led biztosítva a téli takarmány, szárasz szálas takarmány a jószágoknak. Hát evel foglalkosztunk, földművelís, állattenyésztís.

(Milyen gyümölcsök teremtek itt?)

Hát, it mekterem körte, jalma, szilva. Átalában vót ez a berbenci szilva, akkor nálunk madárkaszilvának hifták, ez lekvárnak igen jó vót, eszt kimondottan lekvárnak használták. Asztán még vótak ijen ringlőszilvák, ez mán nemeseb vót, amit hozattak, de jitt, a mi vidékünkön vót az aszalószilva, mán ez a berbenci szilva meg az a madárkaszilva. Azonfelül, ugyi, mindem porta körül, hát látni, itt is még ez a régi porta, mán nem ez a ház vót it, szőlő vót mindenütt, alma vót, körte vót.

(Milyen almafajta volt?)

Sóvári, delicesz, a borizű is vót, hát méj kerbe mijen vót, janatán, ezek mekhonosottak itt, útyhogy birták esztet a talajt. Körte? Vót vérbélű, őszi körte, asztán szőke körtéj, kormos körtéj, ezek vótak.

(Búzás körte?)

Az nem vót. Árpáérő, az vót, aszt kásás alma is vót. Ez jó, monygyuk, a mijénk elík savanyú talaj, mer ez ojan hamar fejjön a talajviz, de mán fejjebb inet a Latorcátul felfele, a falvagban ot mán jop talaj van, engedelmesep talaj, hamaráp felmelegedet, mijénk ez elék kötöt talaj. It kimondottan jó buza termett, acilos.

